

РОБЪРТ ШЕКЛИ

НЕОБХОДИМАТА ВЕЩ

Част 0 от „Грегор и Арнолд“

Превод от руски: А. Грозданова, 1981

chitanka.info

Ричард Грегор седеше на бюрото си в кантората на „ААА. Служба за Обеззаразяване на Планетите“ и с досада разглеждаше лежащия пред него дълъг списък от 2305 наименования, като се мъчеше да си спомни дали не е пропуснал още нещо.

Антирадиационен мехлем? Осветителни ракети? Пречиствател на води? Не, списъкът включваше всичко необходимо. Грегор се прозя и погледна часовника. Време беше съдружникът му Арнолд да се върне. Отишъл бе да поръча тези 2305 неща и трябваше да контролира доставянето им на борда на космическия кораб. След няколко часа „ААА“ трябваше да пристъпи към поредната операция.

Дали бе записал всичко? Космическият кораб прилича на загубен в океана остров и ако на Дементин-2 например се свърши фасулът, едва ли ще успеят да намерят там магазин и да попълнят запасите. И спасителният кораб няма да долети още при първото повикване, и да смени изгорелия отражателен екран на ходовия двигател. Трябва да носят и запасен екран, заедно с инструкциите и апаратурата, необходима за инсталирането му...

Пристигна Арнолд. Грегор подозрително изглежда съдружника си. Обикновено сияещото му лице и веселата му походка означаваха неприятности за „ААА“.

— Всичко ли намери? — запита Грегор.

— Дори повече! — отвърна Арнолд.

— Трябва да стартираме...

— Разбира се, разбира се — прекъсна го Арнолд и седна на ръба на бюрото. — Днес икономисах значителна сума.

— О, о — въздъхна Грегор. — И по какъв начин?

— Сам знаеш — важно заобяснява Арнолд — колко много пари са нужни за екипирането на всяка обикновена експедиция. Ние вземаме с нас 2305 неща в случай, че ни потрябват. А в кораба е тясно и голяма част от оборудването никога не се използва.

— Освен в случаите — забеляза Грегор, — когато ни спасява живота.

— Взех това пред вид. Изобщо разгледах проблема изцяло. И можах да съкратя значително списъка. Съвсем случайно се натъкнах на едно нещо, което наистина трябва да се вземе. Единствената наистина необходима вещ. Да вървим на кораба. Ще ти покажа всичко.

По пътя за космодрума Арнолд не каза нито дума, а само се усмихваше загадъчно. Корабът беше на стартовата площадка.

— Виж! — възкликна Арнолд, като отвори люка. — Мечтата на всички космически пътешественици.

Грегор видя огромна, с необичаен вид машина. По цялата ѝ повърхност имаше клавиши, копчета, дискове, механизми и индикаторни лампички.

— Какво е това?

— Нима не е чудесна?! — Арнолд любовно потупа машината. — Намерих я случайно при Джо, Междузвездния Вехтошар. Купих я буквално за грошове.

Грегор разбра всичко. Той вече бе имал работа с Джо. Боклукът, който Джо продаваше, разбира се, работеше, но можеше да им изиграе най-неочаквано номер.

— Нито една от стоките на Джо няма да полети с мен в космоса — отсеке той. — Надявам се, че ще успеем да я продадем като метални отпадъци.

— Почакай — помоли Арнолд. — Представи си следното: намираме се в дълбокия космос и изведнъж ходовият двигател се повреди. Проверката показва, че от горивния проводник е паднала една осигурителна гайка от дуралой. Не можем да намерим гайката. Какво ще правим тогава?

— Ще вземем нова гайка от тези 2305 неща, които носим точно за тази цел — отвърна Грегор.

— Аха! Но в списъка ти няма дуралоеви гайки с диаметър четвърт дюйм! — победоносно извика Арнолд. — Аз проверих. Какво ще правим тогава?

— Не знам. Може би ти ще ми кажеш?

Арнолд приближи до машината и натисна едно от копчетата.

— Гайка от дуралой с диаметър четвърт дюйм — каза той високо и ясно.

В машината нещо забръмча, индикаторните лампички замигаха. После предното табло се отмести встрани и пред очите на съдружниците се появи блестяща, току що направена дуралоева гайка.

— Ето какво ще направим! — в гласа на Арнолд се чувствуваше удовлетворение.

— Но... — Грегор наистина бе учуден. — Значи тя прави дуралоеви гайки? И какво още?

Арнолд отново натисна копчето.

— Фунт пресни скариди.

Този път зад таблото се показа фунт пресни скариди.

— По-добре щеше да бъде, ако ги бях поръчал изчистени — въздъхна Арнолд и като натисна копчето, добави: — Графитов прът, дълъг четири фута и с диаметър два дюйма.

— Значи тя може всичко?

— Точно така. Това е Конфигуратор. Опитай сам.

Грегор натисна копчето и получи пинта чиста вода, ръчен часовник и бутилка кока кола.

— Но... — повтори той.

— Нима е по-добре да мъкнем с нас 2305 неща? Много по-просто и по-логично е да получим необходимото в нужния момент.

— Не е лошо, — съгласи се Грегор. — Но...

— Какво, но?

Наистина, какво? Той не можеше да намери нито един довод. Просто знаеше, че нито една от машините на Джо не работеше толкова добре, както изглеждаше на пръв поглед.

След един час корабът напусна Земята. Летяха към Денет 4, малка планета в съзвездието Дева. Този горещ и плодороден свят имаше само един съществен недостатък: там практически непрекъснато валеше дъжд.

Работата, която трябваше да свършат, не беше много тежка. Достатъчно добре разработените методи за контролиране на климата, многократно проверени на други планети с аналогични условия, позволяваха да се надяват, че „ААА“ ще се справи с работата максимум за една седмица и планетата ще стане пригодна за живот.

Полетът мина без произшествия и ето че на екрана се показа Денет. Арнолд изключи автопилота и насочи кораба за кацане през плътните облаци. Показаха се планински върхове, а после те приближиха до плоска, безлесна сива равнина.

— Какъв странен цвят има тази почва — забеляза Грегор.

Арнолд кимна съгласен. Като стабилизира кораба, той го насочи към равната площадка и изключи двигателя.

— Интересно, защo няма никаква растителност? — запита Грегор.

И само след миг той получи отговор на въпроса си. Корабът се провали през равнината и като прелетя, както после се изясни още десетина фута, се плъсна на земята.

Такава плътна мъгла, която те взеха за твърда повърхност, можеше да се образува само на Денет. Набързо се опипаха и се убедиха, че костите им са цели. Откачиха предпазните колани и започнаха да оглеждат кораба.

Свободното падане не беше от полза за него. Радиостанцията и автопилотът се бяха разлетели на парчета, обшивката бе смачкана и което беше най-лошо, тежко бе засегната системата а управление на двигатели.

— Все пак ни провървя — забеляза Арнолд.

— Да — съгласи се Грегор, като се вглеждаше в заобикалящата ги мъгла, — но следващият път при кацането трябва да използваме уреди.

— В известна степен аз дори се радвам на случилото се — продължи Арнолд. — Сега ти ще видиш защo ни беше нужен Конфигуратор.

Направиха списък на повредените детайли и възли. Арнолд се приближи до Конфигуратора, натисна копчето и каза:

— Анодна пластина за ускорителя с площ пет квадратни дюйма и дебелина половин дюйм, от сплав 342.

Машината изпълни заповедта със светкавична бързина.

— Необходими ни са десет парчета — напомни Грегор.

— Знам. Още една — каза Арнолд, натискайки копчето.

Конфигураторът не реагира.

— Сигурно е нужна пълна команда. — Арнолд отново натисна копчето и повтори поръчката.

Конфигураторът мълчеше.

— Странно — учуди се Арнолд, опита още веднъж, но без резултат. После се замисли дълбоко и отново натисна копчето. — Пластмасова чаша!

Предният блок се измести встрани и се показа светлосиня пластмасова чаша.

— Още една!

Машината остави молбата без отговор. Тогава Арнолд поиска цветен тебешир и веднага го получи.

— Още един цветен тебешир!

Никаква реакция.

— Очевидно Конфигураторът може да направи всичко, което поискаме, но само в един екземпляр — дълбокомислено каза Арнолд.

— Добре, но на нас са ни нужни още десет пластини — измърмори Грегор. — И четири еднакви елемента от системата за управление. Какво смяташ да правиш?

— Е, все ще измислим нещо.

— Надявам се — въздъхна Грегор.

Седнаха и се замислиха дълбоко.

— Има само едно обяснение — извика Арнолд след няколко часа. — Принципът на удоволствието!

— Какво? — Грегор изплашено трепна. Той отдавна дремеше, приспан от монотонния шум на падащите по обшивката на кораба капки дъжд.

— Очевидно тази машина притежава известно съзнание — продължаваше Арнолд. — Тя получава заповед, анализира я и дава искания продукт, характеристиките на който са заложи в паметта ѝ.

— Но само в единствено число — отбеляза Грегор.

— И защо? Мисля, че ние се сблъскахме със саморегулирано ограничение, свързано с влечението към удоволствия. Или може би към псевдоудоволствия.

— Нещо не мога да те разбера.

— Слушай. Създателите на Конфигуратора не са могли да стеснят толкова неговите възможности. От тук следва единственото обяснение — такава сложна машина получава псевдочовешки качества. Тя изпитва псевдочовешко удоволствие от създаването на всяка нова вещ. Но всяко нещо е ново само веднъж. А после на Конфигуратора му се приисква да създаде още нещо. Заветното му желание е да създаде всичко, което е възможно. От негова гледна точка повторението е просто губене на време.

— Никога досега не съм слушал подобни глупости — Грегор се прозина. — Да допуснем, че си прав. Но ние какво ще правим?

— Не знам...

— Така си и мислех...

Този ден за обяд Конфигураторът приготви хубав бифтек, а за десерт съдружниците получиха ябълков пай и швейцарско сирене. Настроението им забележимо се подобри.

— Заместители! — възкликна Грегор, като се наслаждаваше на получената от машината хаванска пура. — Ето какво трябва да опитаме. Пластините могат да се изготвят не само от сплав 342. Трябва само да успеем да се доберем до Земята.

Но да получат пластини от желязо или от сплави на желязото, аналогични на 342-та, те не успяха. С бронза сполучиха, но нищо не излезе с медта и калая. Следваха алуминият, платината, златото и среброто. Пластината от волфрам изглеждаше като истинско чудо. Арнолд би дал всичко, за да знае как машината я прави. Грегор се отказа от плутония, но си спомни за свръхздравата керамика. Последната пластина бе изготвена от цинк.

Приятелите работиха здраво и отбелязаха успеха си с прекрасна вечеря.

На другия ден те сложиха пластините по местата им. Сега по външен вид двигателят приличаше на одеало, направено от разноцветни парчета.

— Според мен, не е лошо — каза Арнолд.

— Надявам се, че ще издържи — въздъхна Грегор. — Хайде да се заемем със системата за управление.

Липсваха четири еднакви елемента от стъкло и метал със сложни и точни конструкции. Тук заместители не можеха да влязат в работа.

Първият елемент Конфигураторът направи без бавене. И това бе всичко. Около обяд съдружниците останаха без сили.

— Имаш ли някаква идея? — запитва Грегор.

— Хайде да починем и се наобядваме.

Поръчаха си салата от раци. Конфигураторът за миг забръмча, но предният блок не се отмести.

— Какво става? — запитва Грегор.

— Това, от което се страхувах — въздъхна Арнолд.

— Защо? Ние още не сме поръчвали раци.

— Не сме, но вече получихме скариди. И едните и другите имат хитинова обвивка. Страхувам се, че Конфигураторът познава класификацията на видовете.

— Тогава ще трябва да отворим от консервите.

— Е — тъжно се усмихна Арнолд, — като купих Конфигуратора, реших, че не си струва да се безпокоим... Изобщо...

— Нямаме консерви?

— Нямаме.

Поискаха съомга, пъстърва, паламуд. Напразно. Печено свинско, овнешки бут, говеждо. Нищо.

— Май че вчерашният ни бифтек е олицетворявал всички бозайници — каза Арнолд — Интересна работа. Струва ми се, че ще можем да създадем нова теория за клас...

— Умирам от глад — прекъсна го Грегор. Поиска печено пиле и веднага го получи.

— Еврика! — извика Арнолд.

— Дявол да го вземе! — изруга Грегор. — Трябваше да поискам печен щраус.

След скромната вечеря с остатъците от пилето, Арнолд се приближи до Грегор.

— Може би ще успеем — каза той.

— Какво ще успеем?

— Принципът на удоволствието — Арнолд закри из каютата. — Машината притежава псевдочовешко качество. Тя е склонна към обучение. Мисля, че ще успеем да я научим да изпитва удоволствие от многократното възпроизвеждане на един и същ предмет. И поспециално от елемента за системите за управление.

— Струва си да опитаме — съгласи се Грегор.

Цяла нощ те говориха с Конфигуратора. Арнолд убедително шепнеше за прелестите на повторемостта. Грегор важно разсъждаваше за естетическите достойнства, присъщи на създаването на такова сложно устройство, каквото са елементите за системата за управление и то не веднъж, а многократно, с абсолютна идентичност на всеки един от тях.

Мигането на лампичките показваше, че Конфигураторът слуша внимателно. Най-сетне, при първите проблясъци на мъгливото утро, Арнолд натисна копчето и даде команда за изготвяне на елемент от системата за управление.

Машината се поколеба. В бръмченето, което се чуваше, се долавяше обхваналата я несигурност. И ето, предният блок се измести встрани и още един елемент от системата за управление бе готов.

— Победа! — извика Грегор и помоли за още един елемент. В бръмченето се появиха басови нотки, но блокът не се помръдна.

Грегор опита още веднъж, но блокът остана на мястото си. Сега намеренията на Конфигуратора бяха ясни: никакви двойници.

— Какво става с него? — запита Грегор.

— Всичко е ясно — тъжно обясни Арнолд. — Конфигураторът реши да опита какво представлява повторението. И дойде до извода, че то не му харесва.

— Но това е безчовечно! — изпъшка Грегор.

— Напротив, всичко това много прилича на човека — печално отбеляза Арнолд.

Наближи времето за ядене и съдружниците трябваше доста да помислят, за да получат нещо, което да напомня на обяд. Зеленчуците не представляваха затруднение, но не ги заситиха. Машината им даде парче хляб, но отказа да изпълни поръчката за торта. Изяденото предния ден швейцарско сирене изключи от храната им млечните продукти. Едва след дълги мъки успяха да получат фунт китово месо.

След обяда Грегор отново започна да убеждава Конфигуратора, рисувайки радостта от повторението. Равномерното бръмчене и едва забележимото блещукане на лампите показваше, че Конфигураторът не обръща никакво внимание на думите му.

Във вътрешните помещения на кораба проникна плесен. По стоманената анодна пластинка се появи ръжда. Машината слушаше хвалебствията за повторемостта, но както преди не реагираше.

Наближи времето за поредното хранене. Те получиха... жабешки бутчета и щурци, запечени в тесто (старинно азиатско блюдо), и филе от игуана. Като закусиха със студенокръвни и насекоми, съдружниците разбраха, че по-нататък няма да получат никаква храна от Конфигуратора...

От ужасната диета и от напрежението дългото лице на Грегор стана още по-костеливо, а Арнолд откри в косите си плесен. На планетата валеше непрекъснато дъжд. Под собственото си тегло космическият кораб бавно потъваше в меката почва.

И тогава изведнъж Грегор се досети. Последен, нищожен шанс за успех, но и той не биваше да се пренебрегне. Внимателно се приближи до Конфигуратора. Разтревожен от трескавия блясък в очите му, Арнолд не го изпускаше от очи.

— Последна възможност — измърмори Грегор. С треперяща ръка той натисна копчето и прошепна нещо.

Отначало нищо не се промени. И изведнъж Арнолд извика: „Дръпни се, по-бързо се дръпни!“

Машината затрепера, огънчетата замигаха, индикаторите светнаха със зловеща пурпурна светлина.

— Какво ѝ заповяда да направи? — запита Арнолд.

— Себе си — кратко отвърна Грегор.

Конфигураторът трепна и изпусна облак чер пушек. Съдружниците се закашляха и закриха лицата си с ръце. Когато пушекът се разсея, до покрития с олющена боя Конфигуратор стоеше неговият нов, лъскав двойник.

— Ура! — извика Арнолд и потупа Грегор по гърба. — Ти ни спаси!

А Грегор се усмихна сухо:

— Не само това. Сега вече ще имаме цяло състояние.

Пристъпи до двойника и натисна копчето. От черния облак се появи още един Конфигуратор.

След една седмица Арнолд, Грегор и трите Конфигуратора пристигнаха на космодрума, завършили изцяло работата на Денет. Първата работа на Арнолд беше да отиде в центъра на Ню Йорк. След три часа той се върна на кораба.

— Всичко е наред — радостно извика той. — Срецнах се с няколко бижутера. Можем да продадем около двадесет едри диаманта, без да подбием цената им. После, предполагам, ще минем на платина, а... какво е станало?

— Нищо ли не забелязваш? — рязко запита Грегор.

— Какво да забелязвам? — Арнолд смутено огледа каютата, Грегор и Конфигураторите. Най-последно разбра. Когато тръгваше, те бяха три, а сега бяха четири.

— Ти ли го накара да направи още един? — запита Арнолд. — Чудесно. Хайде сега да започваме с диамантите...

— Ти наистина нищо не си разбрал — поклати глава Грегор. — Виж.

Той натисна копчето на най-близкия Конфигуратор и каза: „Диамант!“

Конфигураторът блъвна облак пушек и... поредния
Конфигуратор!

— Проклетият принцип на удоволствието! — изръмжа Грегор. —
Повторението! Тези дяволски машини са си загубили ума!

Публикувано в списание „Наука и техника за младежта“, брой
2/1981 г.

ЗАСЛУГИ

Имате удоволствието да четете тази книга благодарение на *Моята библиотека* и нейните всеотдайни помощници.

МОЯТА БИБЛИОТЕКА

<http://chitanka.info>

Вие също можете да помогнете за обогатяването на *Моята библиотека*. Посетете **работното ателие**, за да научите повече.